अर्थादिति अर्थ्यत इत्यर्थो भोग्यवस्तुजातं तावत्प्रियं ततोपि प्रियतरः प्रत्यगात्मा तत्त्वं सर्वेषामंतरात्मत्वं प्राप्त इत्यर्थः ब्रम्हविद्ब्रम्हैव भवतीति श्रुतेस्तादात्म्यं प्राप्त इति भावः अन्नादिति पाठेपि स एवार्थः सुवर्णाक्षात् दिव्यदृष्टेः ॥११॥ शिवं प्रसाद्य तप्तवान् तपोपि शिवप्रसादं विना कर्त्तुं दुःशकमित्यर्थः ॥१२॥ तोषोऽलं बुद्धिः प्रीतिः प्रसादोन्मुखत्वं तदुभयं प्रापितः ॥१३॥ पुत्रः सांबः तत्प्राप्त्यर्थं तपस्यन् ॥१४॥ यस्मात् ऐश्वर्यात् नमंत्येभिरीश्वरं भक्ता इति नामानि शांभवान् मंत्रान् व्याख्यातुं अर्थतो विवरीतुं तत्र हेतुः ॥१५॥ यतो गुणान्वक्तुं शक्त इति विभूतिं ऐश्वर्यं कार्त्स्न्येन गुणज्ञानं त्वात्मनो वा अरे दर्शनेन श्रवणेन मत्या विज्ञानेनेदं सर्वं विदितमिति श्रुतेरात्मज्ञस्यैव भवति तथाविधोयमेव नत्वन्य इत्यर्थः ॥१६॥ १७॥ विष्णुरूपायेत्यनेन शिवाभिन्नो विष्णुरेव शिवस्य गुणान्वक्तुमीष्टे तयोरैकात्म्यात् भिन्नत्वे तु लोकेपीतरगुणानितरो न जानाति किमुत ईश्वरस्येति भावः विश्वरूपायेति पाठेपि विश्वं विष्णुरेव नारायणः सर्वमिदं पुराणः नारायण एवेदं सर्वं विश्वं

अर्थात्प्रियतरत्वं च सर्वलोकेषु वै तदा ॥ प्राप्तवानेव राजेंद्र सुवर्णाक्षान्महेश्वरात् ॥११॥ पूर्णं वर्षसहस्रं तु तप्तवानेष माधवः ॥ प्रसाद्य वरदं देवं चराचरगुरुं शिवं ॥१२॥ युगे युगे तु कृष्णेन तोषितो वै महेश्वरः ॥ भक्त्या परमया चैव प्रीतश्चैव महात्मनः ॥१३॥ ऐश्वर्यं यादृशं तस्य जगद्योनेर्महात्मनः ॥ तदयं दृष्टवान् साक्षात्पुत्रार्थे हरिरच्युतः ॥१५॥ यस्मात्परतरं चैव नान्यं पश्यामि भारत ॥ व्याख्यातुं देवदेवस्य शक्तो नामान्यशेषतः ॥१५॥ एष शक्तो महाबाहुर्वक्तुं भगवतो गुणान् ॥ विभूतिं चैव कार्त्स्न्येन सत्यां माहेश्वरीं नृप ॥१६॥ वैशंपायन उवाच एवमुक्त्वा तदा भीष्मो वासुदेवं महायशाः ॥ भवमाहात्म्यसंयुक्तमिदमाह पितामहः ॥१७॥ भीष्म उवाच सुरासुरगुरो देव विष्णो त्वं वक्तुमर्हसि ॥ शिवाय विष्णुरूपाय यन्मां पृच्छद्युधिष्ठिरः ॥१८॥ नाम्नां सहस्रं देवस्य तंडिना ब्रम्हयोनिना ॥ निवेदितं ब्रम्हलोके ब्रम्हणो यत्पुराभवत् ॥१९॥ द्वैपायनप्रभृतयस्तथा चेमे तपोधनाः ॥ ऋषयः सुव्रता दांताः शृण्वंतु गदतस्तव ॥ २०

विष्णुरित्यादिश्रुतिस्मृतिभ्यः पृच्छत् अपृच्छत् ॥१८॥ नाम्नामिति यद्यपि मोक्षधर्मेषु शिवसहस्रनामस्तोत्रमुक्तमत एतत्कथनमनर्थकप्रायं तथापि तत्र चतुरधिकानि षट्शतानि नामानि संति तेषामुक्तसंख्यापूरणमपि तत्रैव त्रिसुपर्णं तथा ब्रम्हयजुषां शतरुद्रियमिति वाक्यात्तत्रैव श्रुतिं त्रिसुपर्णशतरुद्रियाभ्यामुक्तं अतस्तत्स्तोत्रं मोक्षाधिकारपाठात् वेदमंत्रगर्भितत्वाच्च नात्रैवर्णिकस्य ब्रम्हलोकांतफलार्थिनोध्येयं युक्तमिति एतद्दानधर्मप्रसंगात् काम्यं वेदान् कृत्स्नान् ब्राम्हणः प्राप्नुयात्तु जपेन्नृपः पार्थ महीं च कृत्स्नां वैश्यो लाभं प्राप्नुयान्नैपुणं च शूद्रो गतिं प्रेत्य तथा सुखं चेत्युपसंहारात् सर्ववर्णाधिकारिकं च ततः पृथक्पठितं एवं विष्णुर्वषट्कार इत्यादि विष्णुसहस्रनामापि ज्ञेयं तत्रापि शूद्रः सुखमवाप्नुयादित्यंते स्मरणात् न तेनैतद्गतार्थमिति पुनरत्रापि शिवाराधनमुक्तमित्याशयः ॥१९॥ २०॥

Digitized by Google